MUSTAQIL TA'LIMDA SUN'IY INTELLEKTNING TALABA IRODASINI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI

Hamroqulova Shahrizoda Qahramon qizi
shahrizodauz2007@gmail.com,
Ro'zimbayeva Sarvinoz Ozod qizi
rozimbayevasarvinoz698@gmail.com,
Saydullayeva Nasiba Faxriddinovna
saydullayevanasiba461@gmail.com,
Sharipova Shoxsanamxon Shermuhammad qizi
sharipovashohsanam493@gmail.com,
Abduhakimova E'zoza G'afur qizi
ezozaabduxakimova1@gmail.com
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
O'zbektili va adabiyoti yo'nalishi 25/2-guruh talabalari
Ilmiy rahbar: Meyliyeva Mo'tabar

Annotatsiya:
Ushbu maqolada mustaqil ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni hamda uning talabalarda irodaviy sifatlarni shakllantirishga ta'siri tahlil qilinadi. Zamonaviy raqamli muhitda sun'iy intellekt asosidagi platformalar talabalarga bilim olishda mustaqillik, mas'uliyat va o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini bermoqda. Maqolada sun'iy intellekt vositalarining ta'lim jarayoniga integratsiyasi, ularning afzalliklari va ehtimoliy muammolari yoritilib, talaba irodasini mustahkamlashdagi pedagogik ahamiyati ochib beriladi.

Annotation :
This article analyzes the role of artificial intelligence technologies in independent learning and their impact on the development of students' willpower. In the modern digital environment, AI-based platforms enable students to develop independence, responsibility, and self-regulation skills in the learning process. The article highlights the integration of AI tools into education, their advantages and potential challenges, and reveals their pedagogical significance in strengthening students' willpower.

Аннотация :
В данной статье анализируется роль технологий искусственного интеллекта в процессе самостоятельного обучения и их влияние на формирование волевых качеств студентов. В условиях современной цифровой среды платформы, основанные на искусственном интеллекте, способствуют развитию у студентов самостоятельности, ответственности и навыков самоконтроля. В статье рассматриваются вопросы интеграции ИИ в образовательный процесс, его преимущества и возможные проблемы, а также раскрывается педагогическое значение в укреплении воли студентов.

Kalit so'zlar:
Sun'iy intellekt, mustaqil ta'lim, iroda, talaba, o'zini boshqarish, motivatsiya, raqamli texnologiyalar

Keywords:

Artificial intelligence, independent learning, willpower, student, self-regulation, motivation, digital technologies

Ключевые слова:

Искусственный интеллект, самостоятельное обучение, воля, студент, саморегуляция, мотивация, цифровые технологии

Bugungi kunda ta’lim tizimi tubdan o‘zgarib, raqamli texnologiyalar bilan boyib bormoqda. Ayniqsa, sun’iy intellektning jadal rivojlanishi mustaqil ta’lim imkoniyatlarini kengaytirdi. Talabalar endilikda bilimlarni faqat o‘qituvchi orqali emas, balki turli aqlli tizimlar yordamida mustaqil ravishda egallamoqda. Bu jarayon esa ulardan yuqori darajada iroda, o‘zini boshqarish va intizomni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, sun’iy intellekt nafaqat bilim beruvchi vosita, balki talabalarning shaxsiy sifatlarini, xususan irodasini shakllantirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Mazkur maqolada aynan shu jihatlar ilmiy-nazariy asosda tahlil qilinadi.

Asosiy qism:

1. Mustaqil ta’limning nazariy asoslari va ahamiyati

Mustaqil ta’lim zamonaviy pedagogikaning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u talabaning bilim olish jarayonida faol subyekt sifatida ishtirok etishini ta’minlaydi. An’anaviy ta’lim tizimida bilim berish markazida o‘qituvchi turgan bo‘lsa, hozirgi davrda e’tibor ko‘proq talabaning mustaqil faoliyatiga qaratilmoqda. Bu esa ta’lim jarayonining individuallashuvi va differensiallashuviga olib kelmoqda.

Mustaqil ta’lim jarayonida talaba o‘z oldiga maqsad qo‘yadi, reja tuzadi, axborot izlaydi, uni tahlil qiladi va xulosalar chiqaradi. Ushbu jarayon talabaning quyidagi kompetensiyalarini rivojlantiradi:

- tanqidiy va analitik fikrlash;
- muammolarni hal qilish qobiliyati;
- axborot bilan ishlash madaniyati;
- o‘z-o‘zini boshqarish va nazorat qilish ko‘nikmalari.

Shu bilan birga, mustaqil ta’lim talabaning irodaviy sifatlarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Chunki mustaqil faoliyat davomida u turli qiyinchiliklarga duch keladi va ularni yengib o‘tish uchun ichki kuch — iroda talab etiladi.

2. Sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim tizimidagi o‘rni

Sun’iy intellekt texnologiyalari ta’lim sohasida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Ular yordamida o‘quv jarayonini individuallashtirish, samaradorligini oshirish va talabalarning bilim olish jarayonini optimallashtirish mumkin.

Sun’iy intellekt asosidagi tizimlar quyidagi funksiyalarni bajaradi:

1) adaptiv o‘qitish: talabaning bilim darajasiga mos ravishda materiallarni tanlaydi;
2) tahliliy monitoring: o‘quv natijalarini tahlil qiladi va kamchiliklarni aniqlaydi;
3) interaktiv muloqot: virtual yordamchilar orqali talabalarga maslahat beradi;
4) resurslarni tavsiya etish: talabaga mos qo‘shimcha manbalarni taklif qiladi.

Natijada, har bir talaba o‘zining individual tezligi va qobiliyatiga mos ravishda bilim olish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa o‘z navbatida ta’lim sifatining oshishiga xizmat qiladi.

3. Talaba irodasini shakllantirish mexanizmlari

Iroda — bu shaxsning ongli ravishda o‘z faoliyatini boshqarishi, maqsad sari intilishi va qiyinchiliklarni yenga olish qobiliyatidir. Talabalarda iroda quyidagi mexanizmlar orqali shakllanadi:

1. Maqsad qo‘yish: aniq va real maqsadlar qo‘yish irodani mustahkamlaydi;
2. Rejalashtirish: faoliyatni bosqichma-bosqich tashkil etish;
3.Nazorat va tahlil: bajarilgan ishlarni baholash va xatolar ustida ishlash;
4. Motivatsiya: ichki va tashqi rag‘batlantiruvchi omillar orqali faoliyatni davom ettirish.

Sun’iy intellekt ushbu jarayonlarni qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida xizmat qiladi. Masalan, aqlli tizimlar talabaning rivojlanish dinamikasini ko‘rsatib beradi, bu esa o‘z-o‘zini nazorat qilishni kuchaytiradi.

4. Sun’iy intellektning irodaviy sifatlarni rivojlantirishdagi ijobiy ta’siri

Sun’iy intellekt vositalari talabalarda irodaviy sifatlarni shakllantirishga quyidagi jihatlar orqali ijobiy ta’sir ko‘rsatadi:

1.Moslashuvchanlik: har bir talabaga individual yondashuv irodani mustahkamlaydi;
2. Doimiy aloqa (feedback): tezkor natijalar talabaning o‘z ustida ishlashini rag‘batlantiradi;
3. Mustaqillikni oshirish: talaba o‘zi qaror qabul qilishga o‘rganadi;
4. Qiziqish va jalb etish: interaktiv muhit motivatsiyani oshiradi.

Bundan tashqari, sun’iy intellekt yordamida o‘quv jarayoni yanada qiziqarli va samarali bo‘lib, talabaning bilim olishga bo‘lgan ichki ehtiyoji ortadi.

5. Muammolar va ularning yechimlari

Sun’iy intellektdan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud:

1) texnologiyaga haddan tashqari bog‘lanib qolish;
2) mustaqil fikrlashning kamayishi;
3) plagiat va akademik halollik muammolari.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi choralar muhim:

1) talabalarda raqamli madaniyatni shakllantirish;
2) o‘qituvchining yo‘naltiruvchi rolini kuchaytirish;
3) ijodiy va tahliliy topshiriqlarni ko‘paytirish;
4) sun’iy intellektdan foydalanish etikasi bo‘yicha tushuntirish ishlarini olib borish.

Xulosa:

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt texnologiyalari zamonaviy ta’lim tizimida muhim o‘rin tutadi va ayniqsa mustaqil ta’lim jarayonida katta imkoniyatlar yaratadi. U nafaqat bilim olishni yengillashtiradi, balki talabaning shaxsiy rivojiga, xususan irodaviy sifatlarining shakllanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Sun’iy intellekt asosidagi ta’lim muhitida talaba o‘z faoliyatini mustaqil tashkil etadi, natijalarini tahlil qiladi va o‘z ustida ishlashga intiladi. Bu esa unda mas’uliyat, qat’iyat, sabr-toqat va o‘zini boshqarish kabi muhim fazilatlarning rivojlanishiga olib keladi. Shu bilan birga, sun’iy intellektni to‘g‘ri yo‘naltirilgan holda qo‘llash muhimdir. Agar u faqat tayyor javob beruvchi vosita sifatida ishlatilsa, aksincha, talabaning fikrlash qobiliyatini susaytirishi mumkin. Shu sababli, ta’lim jarayonida muvozanatni saqlash, ya’ni texnologiyadan samarali foydalanish bilan birga, mustaqil fikrlashni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish zarur. Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellekt — bu nafaqat texnologik vosita, balki talaba shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiluvchi

muhim pedagogik omildir. Uni oqilona va maqsadga muvofiq qo‘llash orqali kelajakda irodali, mustaqil fikrlaydigan va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. – 4th ed. – Pearson, 2021.
(Sun’iy intellekt asoslari bo‘yicha eng nufuzli darsliklardan biri)
2. Luckin R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. – London: UCL Institute of Education Press, 2018.
(Sun’iy intellektning ta’limdagi o‘rni haqida)
3. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. – Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
(Ta’limda AI imkoniyatlari va muammolari haqida)
4. Zimmerman B.J. “Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview.” // Theory Into Practice. – 2002. – Vol. 41(2). – P. 64–70.
(Mustaqil ta’lim va o‘zini boshqarish nazariyasi)
5. Deci E.L., Ryan R.M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. – New York: Springer, 1985.
(Motivatsiya va iroda shakllanishining psixologik asoslari)